

Mgr. Alice Glaserová

Předměty denní potřeby obyvatel vesnice ve sbírce muzea

Vedle lidového textilu a umění, tvoří předměty dokládající způsob života obyvatel vesnic největší část národopisné podsbírkky muzea.

Najdeme zde jak zemědělské nástroje, nářadí, předměty používané při zpracování dřeva, lnu, výrobě mléčných produktů, chovu včel, tak i běžné vybavení venkovské domácnosti a hospodářství.

Jedná se o ucelený soubor, který je cenným dokladem způsob života obyvatel našeho regionu. Kraje, kde přírodní podmínky poněkud omezovaly rostlinnou produkci, jež však byla doplněna jinými zdroji obživy. Především chovem dobytka, který zvláště ve výše položených místech Českokrumlovska převládal.

Se zřetelem na současný životní styl ovlivněný technologickým pokrokem se pro mnohé z nás stává bližší pohled na každodenní činnost našich předků velmi obohacujícím. Mnohé dnešní děti znají většinou už jen konečnou potravinu, či produkt. Jedním z cílů muzeí, je ukazovat každodenní život obyvatel vesnice a na konkrétních předmětech také dokladovat dnes již zapomenuté technologické postupy.

Návštěvníci Regionálního muzea v Českém Krumlově měli možnost část etnografické sbírky vidět, kromě několika tematických výstav, také při prohlídce stálé expozice muzea. Ta je však v současnosti s ohledem na mimořádnou výstavu „Příběh města Český Krumlov“ načas zrušena. Příznivci a zájemci o národopis našeho regionu se však již nyní mohou těšit na plánovanou nově koncipovanou stálou expozici, jejíž výraznou částí bude i etnografie.

Pojďme si nyní udělat menší sondu do etnografické podsbírkky a nahlédnout, co zajímavého obsahuje.

Pěstitelství bylo nedílnou a každodenní součástí života obyvatel zdejšího kraje. Přesto, že se nedařilo všem plodinám, naši předci si i v nepříznivých podmínkách uměli poradit. Vedle brambor, řepy, zelí, luštěnin pěstovali žito, oves, méně ječmen a pšenici. Velmi často zastoupené jsou proto zemědělské nástroje a nářadí. Sbíрка obsahuje nejen několik pluhů, obilních kos, toulců na brousek, dřevěných lopat na obilí, cepů, srpů, ale i množství různých typů záprahů dobytka. Nejčastěji šijové jho, krumpolec, chomout pro dobytek i pro koně. Většina záprahů je vyrobena venkovskými řemeslníky z masivního dřeva, u některých se setkávám s jednoduchou ozdobnou řezbou nebo koženým vyztužením.

Velkou skupinu předmětů tvoří nástroje na zpracování lnu. Textilní produkce byla vedle chovu dobytka, pěstitelství a práce se dřevem asi nejvýznamnější složkou obživy zdejšího kraje. Tato činnost byla od zasetí až po výslednou přízi doménou žen.

Len se po sklizni sušil, zbavoval semen, rosil nebo máčel, obracel, klepal, zbavoval pazdeří... Stébla se poté třela na mědlici, a česala na hachlích. V některých domácnostech se len zpracovával a sušil doma, jinde fungovala společná pazderna. Zbytky vzniklé při česání tzv. koudel i kvalitní vlákna byly připraveny k spředení na kolovratu. Prsty ruky se vytvářelo stejnoměrné vlákno, které se přes soukolí kolovratu stáčelo do cívek. Z vláken se tkalo plátno, někdy se přidávala i vlna a vznikaly tak směšové látky.

Během celého procesu zpracování lnu byly po celé generace používány stejné předměty. Naše sbírka obsahuje velké množství hachlí, mědlic, bohatě zdobené i prostší stojany k přeslicím, kolovraty, vijáky (navíječe), člunky, destičky na ruční tkaní, dokonce se sbírka muzea může pochlubit tkalcovským stavem.

Z domácího plátna se vyráběly nejen oděvní součástky, ale například lůžkoviny, pytle, plachty a rozsívky. Místní tkalci produkovali od nejhrubšího po to nejjemnější plátno, ze kterého byly ušity například slavnostní ženské i mužské košile. Ve zdejším kraji byla velmi oblíbená šerka, tradiční látka z vlny a lnu, ze které se šily doudlebské sukně.

Se zpracováním lnu souvisela následná povrchová úprava plátna, která se v našem muzeu odrazila v pestré paletě nejrůznějších barvířských a modrotiskových forem a potisků.

Doklady o chovu dobytka a pastevectví jsou ve sbírce doloženy například několika kusy umně zdobených bičů, postrojů, ale především předměty používané při zpracování mléka. Jedná se o různé typy kameninových nádob, ve kterých se mléko po nadojení uchovávalo a poté se z povrchu sbírala smetana. Později tento proces nahrazovaly také ruční odstředivky na mléko. Vzniklá smetana se stloukala v máselnících. Sbíрка obsahuje několik druhů. Vývojově starším typem je vysoká kónická nádoba z dřevěných loubků s tloukem. Mezi novější patří kolíbková nebo soudkovitá na kličku. V prvním případě se smetana přelévá z jedné strany nádoby na druhou, ve druhém je smetana do pohybu uváděna pomocí kličky. Máslo bylo cenným zdrojem příjmů, vozilo se na trh a kvůli lepší prodejnosti se zdobilo. Sloužily k tomu dřevěné vyřezávané formy, ozdobné válečky nebo tvořitka na máslo.

Při výrobě tvarohu se přidáním syřidla do mléka získávala mléčná bílkovina – základ pro tvaroh, která se musela zbavit přebytečné tekutiny. Syřenina se proto sbírala do plátěných pytlů a lisovala v dřevěném lisu.

Také med byl nedílnou složkou potravy našich předků. Včelařství je prastarým druhem činnosti a ani v našem muzeu nechybí několik zajímavých včelařských artefaktů. Ve sbírce najdeme typologickou řadu úlů. Unikátní je masivní úl dlabaný z kmene. Setkáváme se zde také s celoslaměným úlem zvoncovitého tvaru. Sláma je jako výplň stěn použita i na hraněných dřevěných úlech. Vysokou řemeslnou i uměleckou hodnotu má zdobený úl ze dřeva se stříškou s datací 1875. Vedle toho sbírka disponuje také náčiním a pomůckami pro včelaře. Jmenujme například vykuřovadla, krmítka na včely a několik kusů medometů.

Vedle zemědělské produkce se obyvatelé Českokrumlovska v zimním období zabývali zpracováním dřeva. V mnoha rodinách sloužil tento druh obživy jako vedlejší zdroj příjmu. Lidé prodávali své výrobky jak na trzích, tak u velkoodběratelů. Jednalo se především o tradiční dřevěnou obuv, která byla distribuována nejen lokálně, ale dřeváky ze Šumavy byly známy po celých Čechách i v zahraničí. Kromě bot se ze dřeva vyráběly například násady na kosy, hrábě, vidle na seno, korýtka, lžíce apod. Vedle těchto výrobků muzeum uchovává množství nástrojů (dláta, nože, stroužky, hoblíky, stolice...) používané řemeslníky při práci.

Co si lidé neuměli vyrobit doma, získávali na místních trzích z okruhu vesnických řemeslníků. Velkou skupinu předmětů tvoří vybavení vesnické kuchyně. Poměrně rozsáhlou část tvoří kuchyňské náčiní a nádobí ze dřeva, keramiky a kovu. Setkáváme se zde s pestrou paletou dnes již zapomenutých nádob a náčiní, které usnadňovaly hospodyním práci při zpracování surovin a přípravě tradičních pokrmů. Hojně zastoupená jsou například velká struhadla na zelí, které se uchovávalo v sudech po celou zimu a vedle brambor tvořilo základ stravy. Jmenovat můžeme například také velká síta na mouku z loubků, dřevěné dlabané necky na zadělávání těsta s mísidly (tzv. kopist), kruhové slaměné ošatky na vykynutí bochníků (tzv. opálka), lopaty, na kterých se chléb sázel do pece, litinové lívanečníky, síta a naběračky na knedlíky, keramické i kovové pekáče, hrnce a podobně.

Výčet předmětů denní potřeby a věcí, které obklopovaly naše předky, by mohl pokračovat. Na závěr bych ráda poznamenala, že i nadále nám bude potěšením, ať již ve stálé expozici nebo dílčích tematických výstavách, s tím nejzajímavějším, co sbírka obsahuje, návštěvníky seznamovat.

